

Установа адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар установы адукацыі
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт
імя А.С. Пушкіна»

А.М. Сендзер

« 26 » 05 2023 г.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ

Праграма ўступнага іспыту
для спецыяльнасці паглыбленай вышэйшай адукацыі (магістратуры)
7-06-0222-01 «Гісторыя»

2023 г.

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Праграма ўступнага іспыту па спецыяльнасці 7-06-0222-01 “Гісторыя” ўстанаўлівае адзіныя патрабаванні да зместу і ўзроўню падрыхтоўкі спецыялістаў, якія паступаюць у магістратуру.

Мэтай уступнага іспыту з’яўляецца ўступная атэстацыя ведаў, адзнака тэарэтычных і практычных ведаў, прафесійных уменняў і навыкаў спецыялістаў, паступаючых у магістратуру, выяўленне іх узроўня падрыхтованасці да самастойнай навукова-даследчай працы.

Задачамі ўступнага іспыту з’яўляюцца:

- вызначэнне прафесійнай накіраванасці ўступнага іспыту;
- устанаўленне абавязковага аб’ёма патрабаванняў да ведаў суіскальнікаў акадэмічнай ступені магістра гістарычных навук;
- забеспячэнне адзінства патрабаванняў да ўзроўню ведаў суіскальнікаў акадэмічнай ступені магістра;
- актывізацыя пазнавальнай дзейнасці суіскальнікаў акадэмічнай ступені магістра;
- арганізацыя уступнай атэстацыі ведаў акадэмічнай ступені магістра;

Паступаючы ў магістратуру павінен прадэманстраваць:

- разуменне сацыяльна-эканамічнага развіцця грамадства на тэрыторыі Беларусі (грамадскага ладу, сельскай гаспадаркі, прамысловасці, шляхоў зносін і транспарту, сродкаў сувязі, становішча сааслоўяў і класаў);
- веданне гісторыі дзяржаўных ўтварэнняў на тэрыторыі Беларусі, іх унутранай і знешняй палітыкі, мясцовага кіравання, класовай барацьбы, палітычных партый і іншых грамадскіх арганізацый, рэлігіі і царквы, матэрыяльнай і духоўнай культуры, адукацыі і навукі, этнічныя працэсы на тэрыторыі Беларусі, асаблівасці ўтварэння і характэрныя рысы беларускай народнасці і нацыі, эканамічныя, грамадска-палітычныя і культурныя сувязі Беларусі з іншымі краінамі.

Структура праграмы грунтуецца на вызначэнні і адборы галоўных паняццяў, ідэй, тэндэнцый, фактаў, дат, імён і іншых элементаў гістарычных ведаў і накіравана на тое, каб раскрыць сутнасныя элементы і праявы эканамічных адносін і важнейшых рыс гаспадарчага развіцця; дэмагеаграфічнай характарыстыкі і сацыяльнай стратыфікацыі; асноўных палітычных падзей і іх уплыву на дзяржаўна-прававую эвалюцыю; канфесійнага і этнакультурнага развіцця.

На ўступным іспыце абітурыент павінен ведаць:

- асноўныя тэорыі грамадскага развіцця, асаблівасці фармацыйнага і цывілізацыйнага падыходаў да вывучэння гісторыі Беларусі;
- этапы фарміравання беларускага народа ў розныя гістарычныя перыяды;
- гістарычныя мадэлі мадэрнізацыі грамадства і дзяржавы, савецкі вопыт мадэрнізацыі і цывілізацыйнага развіцця беларускага грамадства;
- дасягненні ў развіцці матэрыяльнай і духоўнай культуры і культурна-гістарычную спадчыну беларускага народа;
- этапы станаўлення форм дзяржаўнасці на тэрыторыі Беларусі;

- месца і ролю беларускіх зямель у геапалітычных працэсах у розных гістарычных перыяды.

На ўступным іспыце абітурыент павінен умець:

- прымяняць фармацыйны і цывілізацыйны падыходы да вывучэння гісторыі пры характарыстыцы асаблівасцей гістарычнага развіцця беларускага народа;

- характарызаваць умовы і вынікі фарміравання беларускага народа ў розных гістарычных перыяды;

- аналізаваць працэс станаўлення беларускай дзяржаўнасці;

- характарызаваць геапалітычнае становішча беларускіх зямель.

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

Раздзел 1

Беларускія землі ў часы першабытнага грамадства, узнікнення дзяржаўнасці і станаўлення феадальных адносін (100 тыс. год да н. э. – сярэдзіна XIII ст.).

Першабытная эпоха на тэрыторыі Беларусі (100-35 тыс.г. да н.э. - VIII ст. н. э.). Крыніцы і гістарыяграфія. Першапачатковае засяленне. Сляды знаходжання першых пасяленцаў, старажытныя стаянкі. Неандэртальцы і краманьёнцы. Насельніцтва тэрыторыі Беларусі ў эпоху бронзы і раннім жалезным веку. З'яўленне індаеўрапейцаў, іх балцкая галіна на беларускіх землях.

Рассяленне славян. Узаемаадносіны з балтамі. Праблема паходжання беларусаў. Сельская абшчына («мір»). Паселішчы і гарадзішчы. Рэлігія і культура крывічоў, дрыгавічоў і радзімічаў.

Раннефеадальныя дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях (IX – першая палова XIII ст.). Крыніцы і гістарыяграфія. Праблема ўзнікнення дзяржаўнасці Беларусі. Дзяржаўнасць Полацкай зямлі. Утварэнне Тураўскага княства. Арганізацыя кіравання і дзяржаўны лад у землях-княствах. Звычайнае і пісьмовае права. Пачаткі судаводства.

Феадальная раздробленасць. Узвышэнне Мінска ў час праўлення князя Глеба. Барацьба полацкіх і кіеўскіх князёў. Падзел Тураўскай зямлі, князь Юрый Тураўскі. Княствы ў беларускім Пабужжы і Панямонні, воласці ў Пасожжы. Барацьба з крыжацкай агрэсіяй і нашэсцем мангола-татараў.

Рэлігія і культура. Крыніцы і гістарыяграфія. Сінкрэтызм першабытнай культуры. Язычніцкія вераванні на беларускіх землях. Распаўсюджанне хрысціянства і яго роля ў развіцці культуры. Помнікі архітэктуры, пісьменства, прыкладнага мастацтва. Жыццё і дзейнасць рэлігійна-асветніцкіх дзеячаў: Ефрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Кліменція Смаляціча, Аўраамія Смаленскага.

Этнічныя працэсы на беларускіх землях. Крыніцы і гістарыяграфія. Індаеўрапейскі праэтнас. Асноўныя раёны пражывання фіна-уграў і ранніх балтаў. Балты і славяне на тэрыторыі Беларусі. Тэорыя балцкага субстрату. Аб'яднанні ўсходніх славян (крывічы, дрыгавічы, радзімічы). Перадумовы ўзнікнення беларускага этнасу.

Ключавыя словы, паняцці: фармацыя, першабытна-абшчынны лад, славяне, балты, сельская абшчына, феадалізм, рэлігія, язычніцтва, хрысціянства, сінкрэтызм, культура, пергамент, агіяграфія, эпіграфіка, апокрыф, архітэктура, дойдства, дзяржава, нарманская тэорыя, веча, князь, пасаднік, тысячкі, звычайнае права, судаводства, этнас, этнагенэз, індаеўрапейцы, субстрат.

Беларусь у другой палове XIII – XVIII стст.

Утварэнне і ўмацаванне Вялікага княства Літоўскага. Крыніцы і гістарыяграфія. Асноўныя падыходы да праблемы ўтварэння Вялікага княства Літоўскага. Першыя звесткі пра Літву. Аб'яднаўчыя працэсы ў балта-ўсходне-славянскім рэгіёне ў пачатку XIII ст. Уплыў знешнепалітычнай сітуацыі на ўтварэнне дзяржавы ў верхнім і сярэднім Панямонні. Міндоўг і яго палітыка. Княжанне Войшалка, Трайдзеня, Віцены, Гедзіміна і Альгерда. Уключэнне ў склад ВКЛ Полацкага, Віцебскага, Менскага княстваў і падняпроўскіх зямель. Абвастрэнне ўнутраных супярэчнасцей у Вялікім княстве Літоўскім у канцы XIV ст. Дынастычная барацьба ў 70-я гг. XIV ст. Княжанне Вітаўта, яго ўнутраная і знешняя палітыка. Барацьба феадальных груп за ўладу ў 30-я гг. XV ст. Казімір IV і яго палітыка. Палітычныя працэсы на беларускіх землях у канцы XV – першай палове XVI стст. Значэнне Вялікага княства Літоўскага ў гісторыі беларускага народа.

Знешняя палітыка Вялікага княства Літоўскага. Крыніцы і гістарыяграфія. Супрацьстаянне з Ордэнам. Давыд Гарадзенскі. «Вялікая вайна». Разгром крыжакоў пад Грунвальдам. Барацьба з мангола – татарамі. Бітва на Сініх Водах. Бітва на рацэ Ворскла і яе значэнне. Падрыхтоўка, заключэнне, змест і вынікі Крэўскай уніі. Знешняя палітыка і войны Вялікага княства Літоўскага ў першай палове XVI ст. Адносіны Вялікага княства Літоўскага з Маскоўскай дзяржавай. Набегі крымскіх татар і барацьба з паўднёвым агрэсарам. Бітва пад Клецкам.

Дзяржаўны лад Вялікага княства Літоўскага. Крыніцы і гістарыяграфія. Сталіцы, герб і мова дзяржаўнага справаводства. Органы дзяржаўнай улады і кіравання. Вялікі князь. Гаспадарская рада. Узнікненне вялікага «вальнага» сойма і сфера яго кампетэнцыі. Вышэйшыя службовыя асобы: маршалак земскі, канцлер, падканцлер, падскарбій земскі, гетманы. Дворныя ўраднікі. Сістэма мясцовага кіраўніцтва дзяржавай: удзельныя князі, ваяводы, кашталяны, старосты і дзяржаўцы. Судовая сістэма і асаблівасці яе існавання ў XIV – XV ст. Эвалюцыя дзяржаўнага ладу Вялікага княства Літоўскага. Агульназемскія прывілеі 1492 і 1506 гг. Увядзенне павятовага сойма і рэформа вялікага вальнага сойма. Мясцовае кіраванне. Суды і заканадаўства. Статуты Вялікага княства Літоўскага 1529, 1566 і 1588 гг. Судовая рэформа. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Вялікага княства Літоўскага.

Эканамічнае развіццё і сацыяльныя адносіны. Крыніцы і гістарыяграфія. Развіццё прадукцыйных сіл у сельскай гаспадарцы. Феадальнае землеўладанне: дзяржаўнае, свецкае і царкоўнае. Магнаты, шляхта, баяры, зямяне. Сялянская гаспадарка і павіннасці сялян, іх юрыдычны стан. «Дымы» і «дворышчы». Вёскі, сёлы і воласці. Мясцовая адміністрацыя. Гарады і замкі. Склад гарадскога насельніцтва. Рамяство і

гандаль. Магдэбургскае права і яго роля ў эканамічным і грамадска-палітычным жыцці гарадоў.

Люблінская унія 1569 г. Крыніцы і гістарыяграфія. Унутры- і знешнепалітычныя прычыны аб'яднання ВКЛ з Польшчай. Лівонская вайна. Падрыхтоўка Люблінскага сойма. Дамаганні шляхты і пазіцыя магнатаў у адносінах да новай уніі. Пачатак работы Люблінскага сойма, спрэчкі аб умовах уніі. Далучэнне да Польшчы Падляшша, Валыні, Падолля і Кіеўшчыны. Падпісанне акта аб утварэнні Рэчы Паспалітай, яго змест і значэнне. Барацьба за захаванне самастойнасці ВКЛ. Распрацоўка і прыняцце Статута 1588 г.

Стэфан Баторый, яго ўнутраная і знешняя палітыка. Інтэрвенцыя Рэчы Паспалітай у Маскоўскую дзяржаву ў пачатку XVII ст. Барацьба за Смаленск у 30-я гг. XVII ст.

Гарадское жыццё на беларускіх землях. Крыніцы і гістарыяграфія. Колькасны рост гарадоў і гарадскога насельніцтва. Знешні воблік і функцыі гарадоў. Унутраная арганізацыя гарадскога жыцця. Супярэчнасці паміж гарадамі і буйнымі землеўладальнікамі. Сацыяльныя ўнутрыгарадскія канфлікты. Цэхавае арганізацыя працы гарадскіх рамеснікаў. Унутраны і знешні гандаль беларускіх гарадоў.

Усталяванне фальваркава-паншчыннай сістэмы і прыгонніцтва на Беларусі. Крыніцы і гістарыяграфія. Феадальнае землеўладанне. Адлучэнне земляроба ад зямельнай уласнасці. З'яўленне і распаўсюджванне фальваркаў. Аграрная рэформа сярэдзіны XVI ст. «Валочная памера» і яе сутнасць. Працэс запрыгоньвання сялян. Асноўныя формы антыфеадальнага пратэсту сялян.

Царква і рэлігія на Беларусі.

Крыніцы і гістарыяграфія. Прывілеяванае становішча каталіцкай царквы ў ВКЛ. Паступовы крызіс праваслаў'я. Рэфармацыйны рух. Лютэранства і кальвінізм. Антытрынітарызм і сацыніянства. Дзеячы Рэфармацыі (Мікалай Радзівіл Чорны, С. Будны, В. Цяпінскі). Контррэфармацыя. Езуіты і іх дзейнасць на Беларусі. Берасцейскі царкоўны сабор, прыняцце уніяцтва і яго сутнасць. Барацьба вакол уніяцкага пытання ў канцы XVI – першай палове XVII ст.

Беларускае Адраджэнне. Крыніцы і гістарыяграфія. Сувязь беларускага Адраджэння з заходнееўрапейскім. Гуманізм. Філасофскія ідэалы і погляды на жыццё Ф. Скарыны. Дзеячы Адраджэння. Сістэма адукацыі ў ВКЛ. Свецкая і царкоўная літаратура. Летапісы і мемуары. Грамадска-палітычная і філасофская думка. Горадабудаўніцтва і архітэктура. Выяўленчае мастацтва. Культура Беларусі ў кантэксце славянскай і еўрапейскай культур.

Казацка-сялянскія рухі сярэдзіны XVII ст. і вайна Расіі з Рэччу Паспалітай 1654 – 1667 гг. Крыніцы і гістарыяграфія. Перадумовы сацыяльных канфліктаў сярэдзіны XVII ст. Казацка-сялянская вайна 1648 –

1651 г. і яе характар. Баявыя дзеянні ў 1648–1649 гг. пад Пінскам, Мазыром і Бабруйскам. Бітва пад Лоевам. Вынікі казацка-сялянскай вайны.

Прычыны і пачатак вайны Расіі з Рэччу Паспалітай. Ход і характар баявых дзеянняў. Абарона Смаленска, Віцебска, Мсціслава. Захоп Вільні. Перамір’е ў Нямежы. Палітыка царскіх улад у Беларусі. Пазіцыя шляхты і магнатаў ВКЛ. Антыфеадальныя выступленні сялян і гараджан.

Уступленне ў вайну Швецыі. Кейданская унія. Стаўленне насельніцтва Беларусі да вайны. Пералом у ходзе вайны і яе завяршэнне. Андрусаўскі мір. Спусташэнне беларускіх зямель. Умовы «вечнага міру» 1686 г. з Расіяй.

Палітычнае бязладдзе і аслабленне Рэчы Паспалітай у канцы XVII – сярэдзіне XVIII ст.

Крыніцы і гістарыяграфія. Аслабленне ўлады манарха. Адсутнасць эфектыўнай цэнтральнай выканаўчай улады ў дзяржаве. Недзеяздольнасць вальных соймаў. Барацьба магнацкіх групавак у Беларусі. Рэлігійныя праблемы ў дзяржаве. Замацаванне верхавенства каталіцкага касцёла. Пospехі ўніяцтва. Становішча пратэстантаў і праваслаўных.

Рэч Паспалітая ў Паўночнай вайне і яе вынікі для беларускіх зямель. Ход баявых дзеянняў. Паводзіны іншаземных войскаў. Адносіны насельніцтва да ваюючых бакоў. Умяшальніцтва замежных дзяржаў у справы Рэчы Паспалітай.

Эканамічны крызіс на беларускіх землях і спробы яго пераадолення. Крыніцы і гістарыяграфія. Дэмаграфічны і гаспадарчы крызіс у Беларусі у другой палове XVII ст. Спусташэнне беларускіх зямель у ходзе Паўночнай вайны. Палітыка дзяржавы па пераадоленні крызісу. Стабілізацыя эканомікі Беларусі ў сярэдзіне XVIII ст. Развіццё шляхоў зносін. Рэфарматарская дзейнасць А. Тызенгаўза, Я. Храптовіча. З’яўленне капіталістычных элементаў у эканоміцы беларускіх зямель.

Падзелы Рэчы Паспалітай. Крыніцы і гістарыяграфія. Спробы палітычных рэформаў. Рашэнні сеймаў 1764 і 1766 гг. Умяшанне замежных дзяржаў ва ўнутраныя справы. Дысідэнцкае пытанне. Барская канфедэрацыя. Роля Прусіі, Аўстрыі і Расіі ў першым падзеле Рэчы Паспалітай. Рашэнні сейма 1773 г. Далучэнне ўсходняй часткі Беларусі да Расійскай імперыі.

Дзейнасць Чатырохгадовага сейма і Канстытуцыя 3 Мая 1791 г. Статус ВКЛ. Барацьба супраць Канстытуцыі. Таргавіцкая канфедэрацыя. Рашэнні Гарадзенскага сейма 1793 г. Другі падзел дзяржавы і далучэнне цэнтральнай часткі Беларусі да Расійскай імперыі.

Паўстанне пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі і яго ход на Беларусі. Грамадска-палітычныя погляды Т. Касцюшкі, Я. Ясінскага, Т. Ваўжэцкага. Адносіны да паўстання сялян. Паланецкі універсал. Палітыка расійскага ўрада. Значэнне і прычыны паражэння паўстання. Трэці падзел Рэчы Паспалітай і ўключэнне беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі.

Культура XVII – XVIII стст. Крыніцы і гістарыяграфія. Гістарычныя ўмовы развіцця культуры беларускага народа. Прычыны ўзмацнення паланізацыі феадальнай вярхушкі і яе вынікі. Пераход справаводства ў ВКЛ на польскую мову. Асветніцтва. Своеасабліваць і

супярэчлівасць эпохі асветніцтва на Беларусі. Стан школьнай асветы і выхавання. Развіццё фальклору. Тэатр. Інтэрмедыйі. Батлейка. Свецкая і духоўная літаратура. Кнігадрукаванне. Грамадска-палітычная думка. Архітэктура, скульптура і жывапіс. Развіццё прыкладнога мастацтва. Палацава-сядзібныя забудовы.

Ключавыя словы, паняцці: Вялікае княства Літоўскае, Рэч Паспалітая, манаскія ордэны, крыжакі, мангола-татары, Вялікая вайна, казацтва, Крымскае ханства, Лівонія (Інфлянты), агрэсія, манархія, саслоўна-прадстаўнічыя органы, гаспадарская рада, вальны сойм, павятовыя соймакі, канцлер, гетман, падскарбі, маршалак, ваявода, каштэлян, магдэбургскае права, магістрат, лава, рада, прывілеі, валочная памера, прыгоннае права, Статуты, Канстытуцыя, рэфармацыя, контррэфармацыя, канфесіі, унія, канфедэрацыя, дысідэнты, рокаш, паланізацыя, асветніцтва, готыка, раманскі стыль, паперня, скрыпторый, вотчына, памесце, магнаты, шляхта, нобілі, безкаралеўе, вето, унітарная дзяржава, фальварак, батлейка, беларуска-літоўскія летапісы, кнігадрукаванне.

Раздзел III

Беларусь у складзе Расійскай імперыі

Палітычнае становішча беларускіх зямель у складзе Расійскай імперыі. Крыніцы і гістарыяграфія. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел. Змены ў сістэме мясцовага дзяржаўнага кіравання і суда. Насельніцтва (дынаміка колькасці насельніцтва, саслоўная структура, этнаканфесіянальны склад). Саслоўная палітыка. Канфесіянальна-нацыянальная палітыка царскага ўрада. Вайна 1812 г. і яе наступствы для Беларусі. Узмацненне палітычнай рэакцыі пасля Венскага кангрэса. Тайныя палітычныя таварыствы ў Беларусі. Паўстанне 1830–1831 гг. у Польшчы, Літве і Беларусі. Шляхецкая абмежаванасць праграмы яго кіраўнікоў. Змены ў палітыцы царызму ў 30-я гады XIX ст. Ліквідацыя уніяцкай царквы. Грамадскі рух у 30-я – 50-я гады XIX ст. (кансерватыўная плынь, ліберальны рух).

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Крызіс феадальна-прыгонніцкай сістэмы.

Крыніцы і гістарыяграфія. Землеўладанне і гаспадарка памешчыкаў. Рост фальваркаў і павіннасцей сялян. Развіццё буйнапамеснай прадпрымальніцкай гаспадаркі. Вотчынная прамысловасць. Пачатак прамысловай рэвалюцыі і яе асаблівасці ў Беларусі. Суадносіны дробнай, мануфактурнай і фабрычнай вытворчасці ў канцы 50-х гадоў. Змены ў галіновай структуры прамысловасці ў 1796–1860 гг. Водныя і сухапутныя шляхі зносін. Унутраны і знешні гандаль. Гарады і мястэчкі. Дынаміка колькасці гарадскога насельніцтва ў канцы XVIII – 50-х гадах XIX ст. Прычыны рэформаў Кісялёва, іх сутнасць і значэнне. Асноўныя правы

крызісу фальварачна-паншчыннай сістэмы. Падрыхтоўка да адмены прыгоннага права.

Культура Беларусі ў першай палове XIX ст. Крыніцы і гістарыяграфія. Адукацыя ў канцы XVIII – пач. XIX стст. Школьная рэформа 1803–1804 гг. Пачатковая і сярэдняя адукацыя. Школьны статут 1828 г. Вышэйшыя навучальныя ўстановы. Развіццё славяназнаўства. Станаўленне беларусазнаўства. Гістарычныя, этнаграфічныя і краязнаўчыя даследаванні. Публікацыі беларускага фальклору ў польскім і расійскім друку. Кнігадрукаванне і перыядычныя выданні. Бібліятэкі. Віды і жанры фальклору. Польскамоўная “краёвая” літаратура. Вытокі і станаўленне новай беларускай літаратуры і літаратурнай мовы. Польскі і расійскі тэатр. Жывапіс. Архітэктура. Прыкладное мастацтва.

Буржуазныя рэформы і контррэформы. Асаблівасці палітыкі царызму ў Беларусі. Крыніцы і гістарыяграфія. Аграрныя рэформы другой паловы XIX ст. Ацэнка “Палажэнняў” 19 лютага 1861 г. Асаблівасці рэформы ва ўсходняй і цэнтральна-заходняй Беларусі. Рэалізацыя рэформы 1861 г. Уплыў на яе паўстання 1863 г. Рэформа 1867 г. у дзяржаўнай вёсцы. Вынікі і значэнне аграрна-сялянскіх рэформаў. Феадальныя перажыткі. Рэформы інстытутаў дзяржаўнай улады. Новыя органы ў сістэме мясцовага дзяржаўнага кіравання і суда. Гарадское і сельскае самакіраванне. Асаблівасці палітыкі царызму ў заходніх губернях. Контррэформы. Рэжым выключных законаў у Беларусі.

Развіццё капіталізму і фарміраванне класаў буржуазнага грамадства. Крыніцы і гістарыяграфія. Распад дваранскага і рост буржуазнага землеўладанняў. Асаблівасці гэтага працэсу ў Беларусі і іх прычыны. Спецыялізацыя сельскай гаспадаркі Беларусі. Прамысловая рэвалюцыя. Дынаміка дробнатаварнай, мануфактурнай і фабрычнай вытворчасці. Галіновая структура і размяшчэнне прамысловасці. Развіццё транспарту і сродкаў сувязі. Крэдытныя ўстановы. Уплыў адмены прыгоннага права і прамысловай рэвалюцыі на развіццё гарадоў. Прамысловыя мястэчкі. Сацыяльная трансфармацыя беларускага грамадства пад уплывам развіцця прамысловасці, транспарту, гандлю. Фарміраванне пралетарыяту і буржуазіі ў вёсцы і ў горадзе. Іх нацыянальны склад. Дынаміка колькасці рабочых у дробнатаварнай, мануфактурнай і фабрычнай вытворчасці. Галінова-прафесійны склад прамысловых рабочых. Рабочыя адыходнікі. Становішча рабочых і сялян.

Вызваленчыя рухі. Крыніцы і гістарыяграфія. Паўстанне 1863 – 1864 гг. у Польшчы, Літве і Беларусі. “Чырвоныя” і “белыя”, рэвалюцыйныя дэмакраты і шляхецкія рэвалюцыянеры. Пазіцыя К. Каліноўскага. Барацьба за кіраўніцтва паўстаннем. Тактыка паўстанцаў. Прычыны паражэння і значэнне паўстання. Дынаміка, віды і формы, характар сялянскага руху. Народнікі як выразнікі інтарэсаў дробных вытворцаў. Ідэйна-арганізацыйны крызіс народніцтва. Хваляванні і стачкі рабочых. Пачатак прапаганды марксізму. Пераход сацыял-дэмакратаў да масавай агітацыі і ўздым рабочага руху ў другой палове 90-х гадоў. Утварэнне агульнагарадскіх і рэгіянальных

рабочых арганізацый сацыял-дэмакратычнага кірунку. I з'езд РСДРП і яго рашэнні.

Культура Беларусі ў другой палове XIX ст. Крыніцы і гістарыяграфія. Змены ў сістэме пачатковай і сярэдняй адукацыі паводле школьнай рэформы 1864 г. Тыпы і колькасць школ. Іх праграмы. Падрыхтоўка настаўнікаў. Удзельная вага пісьменнага насельніцтва ў гарадах і сельскай мясцовасці ў канцы XIX ст. Вывучэнне гісторыі, этнаграфіі, фальклору, мовы, матэрыяльнай культуры беларусаў. Краязнаўчыя даследаванні. “Заходнерусізм”. Кнігадрукаванне. Перыядычныя выданні. Беларуская літаратура. Стан беларускамоўнага друку. Мастацтва. Архітэктура.

Нацыятворчыя працэсы ў Беларусі. Крыніцы і гістарыяграфія. Этнічная тэрыторыя беларусаў у XIX ст. паводле звестак тагачаснай навуковай літаратуры, картаграфічных матэрыялаў і перапісу насельніцтва 1897 г. Уплыў прыродна-геаграфічных і кліматычных умоў на традыцыйную матэрыяльную і духоўную культуру беларускага народа. Асаблівасці рассялення, заняткаў, саслоўна-класавай структуры і канфесійнага складу беларускага насельніцтва ў параўнанні з мясцовым рускім, польскім і яўрэйскім насельніцтвам. Узмацненне агульнасці гаспадарчага жыцця ў беларускім рэгіёне ў 60 – 90-я гады. Унутраныя і знешнія міграцыі насельніцтва краю. Фарміраванне беларускай літаратурнай мовы. Праявы этнічнай самасвядомасці. Нацыянальна-культурны рух у XIX ст. і зараджэнне беларускага нацыянальна-палітычнага руху. Уплыў палітыкі царызму, рэлігійнага фактару на працэс фарміравання сучаснай беларускай нацыі. Эвалюцыя поглядаў на праблему фарміравання нацыі.

Беларусь на мяжы XIX – XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія. Сацыяльны і нацыянальны склад насельніцтва Беларусі ў пачатку XX ст.; эканамічная і нацыянальная палітыка царызму ў Беларусі. Развіццё капіталізму ў сельскай гаспадарцы. Стан і развіццё прамысловасці, яе структура і спецыялізацыя. Прамысловы крызіс у Беларусі 1900–1903 гг. Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі. Актывізацыя рабочага руху. З'яўленне палітычных партый і арганізацый. Паліцэйскі сацыялізм. Першыя крокі беларускага нацыянальнага руху. Утварэнне і дзейнасць Беларускай сацыялістычнай грамады. Канфесіі на Беларусі азначанага часу.

Рэвалюцыя 1905 – 1907 гг. Крыніцы і гістарыяграфія. Абвастрэнне аграрна-сялянскага, нацыянальнага і рабочага пытанняў на пераломе XIX – пачатку XX ст. і наспяванне ў 1901 – 1904 гг. рэвалюцыйнай сітуацыі. Ваганні ў палітыцы царызму. “Паліцэйскі сацыялізм”. Разгортванне сіянісцкага руху ў Беларусі. Мясцовыя арганізацыі рэвалюцыйных партый. Рабочы і сялянскі рух. Пачатак рэвалюцыі. Вызваленчы рух у студзені-верасні 1905 г. Кастрычніцкая і снежаньская палітычныя стачкі. Кааліцыйныя саветы і камітэты. Завяршэнне партыйнага афармлення трох палітычных лагераў. Наступленне контррэвалюцыі ў канцы 1905–пачатку 1906 г. Прадстаўнікі ад беларускіх губерняў у Дзяржаўнай думе. Вяскова-летні ўздым рэвалюцыйнага руху ў 1906 г. і роспуск Думы. Актывізацыя

дзеінасці ў Беларусі расійскіх і польскіх нацыяналістычных групавак і перамога іх на выбарах у II Дзяржаўную думу. Беларускі нацыянальны рух у перыяд рэвалюцыі. Трэчэчэрвеньскі дзяржаўны пераварот. Вынікі і значэнне рэвалюцыі для Беларусі.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Рэформы Сталыпіна. Крыніцы і гістарыяграфія. Развіццё прамысловасці ў 1900 – 1913 гг. Пачатак індустрыялізацыі. Структурная і тэхнічная перабудова, паглыбленне спецыялізацыі ў прамысловасці. Акцыянерны капітал і монакапіталістычныя аб'яднанні. Банкаўская справа і крэдытна-фінансавая сістэма. Знешні і ўнутраны гандаль. Транспарт і шляхі зносін. Урбанізацыйныя працэсы. Прычыны, мэты і сутнасць аграрнай рэформы Сталыпіна. Яе вынікі і значэнне. Рост сельскагаспадарчай вытворчасці. Земская рэформа Сталыпіна.

Грамадскі рух у перыяд трэчэчэрвеньскага рэжыму. Крыніцы і гістарыяграфія. Асаблівасці трэчэчэрвеньскага выбарчага закона. Вынікі выбараў у III Дзяржаўную думу ў беларускіх губернях. Вялікадзяржаўны шавінізм у рангу афіцыйнай палітыкі. Становішча ў рэвалюцыйным лагеры. Барацьба ”заходнярускіх” і польскіх нацыяналістычных групавак з беларускім нацыянальным рухам. Рабочы і сялянскі рух. Газета “Наша ніва” – ідэйна-арганізацыйны цэнтр беларускага нацыянальнага руху.

Беларусь у гады Першай сусветнай вайны і лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. Крыніцы і гістарыяграфія. Увядзенне ваенна-паліцэйскага рэжыму. Мабілізацыя. Адносіны да вайны насельніцтва, палітычных партый і рухаў. Адступленне расійскай арміі. Свянцянскі прарыў. Мілітарызацыя прамысловасці і транспарту. Ваенныя павіннасці насельніцтва. Эвакуацыя і бежанства з Беларусі. Заходняя Беларусь пад нямецкай акупацыяй. Эканамічная і нацыянальна-культурная палітыка акупацыйных уладаў. Беларускі нацыянальны рух у зоне акупацыі. Асаблівасці рабочага і сялянскага руху ў перыяд вайны. Пачатак разлажэння арміі. Стан беларускага нацыянальнага руху на расійскай тэрыторыі. Перамога рэвалюцыі ў Петраградзе і яе ўплыў на ўсходнюю Беларусь. Утварэнне Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў і новых органаў улады. Двоеўладдзе ў войску. Губернскія з'езды сялян і іх рашэнні. З'езд беларускіх нацыянальных арганізацый. Адносіны да беларускага нацыянальнага руху расійскіх партый.

Культура Беларусі ў пачатку XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія. Змены ў сістэме пачатковай і сярэдняй адукацыі. Адкрыццё настаўніцкіх інстытутаў у Віцебску, Магілёве і Мінску і пашырэнне сеткі настаўніцкіх семінарыяў. Прафесійна-тэхнічнае навучанне. Фарміраванне інтэлігенцыі Беларусі. Даследаванні духоўнай і матэрыяльнай культуры беларусаў, гісторыі Беларусі. Дзейнасць медыцынскіх і сельскагаспадарчых таварыстваў. Перыядычны друк і кнігадрукаванне. Пospехі ў развіцці беларускай літаратуры. Станаўленне беларускага прафесійнага тэатра. Музыка. Выяўленчае мастацтва. Архітэктура.

Ключавыя словы, паняцці: губерні, генарал-губернатарствы, Паўночна-заходні край, станы, Дзяржаўная дума, трэчэчэрвеньская манархія, земствы, нацыя, менталітэт, нацыянальнае пытанне, шавінізм,

нацыяналізм, сіанізм, заходнерусізм, саслоўі, пралетарыят, буржуазія, прамысловая рэвалюцыя, мануфактуры, картэль, сіндыкат, трэст, акцыя, манапалізм, аграрнае пытанне, спецыялізацыя, інкарпарацыя, кансерватары, лібералы, палітычныя партыі, рэвалюцыйныя дэмакраты, прапаганда, агітацыя, народніцтва, марксізм, маніфест, сацыял-дэмакратыя, бальшавікі, меншавікі, рэвалюцыя, контррэвалюцыя, нацыянальны рух, рэвалюцыйная сітуацыя, паліцэйскі сацыялізм, стачка, забастоўка, мілітарызацыя, эвакуацыя, бежанства, двоеўладдзе.

Раздзел IV

Беларусь у часы станаўлення беларускай дзяржаўнасці і міжваенны перыяд (1917–1939 гг.)

Палітычная сітуацыя на Беларусі пасля Лютаўскай рэвалюцыі. Устанаўленне Савецкай улады (сакавік 1917 – сакавік 1918 гг.). Крыніцы і гістарыяграфія. Абвастрэнне палітычнай сітуацыі летам 1917 г. Барацьба з карнілаўшчынай. Бальшавізацыя Саветаў. Утварэнне бальшавіцкага ВРК Паўночна-Заходняй вобласці і Заходняга фронту і яго задачы. Нарастанне рэвалюцыйнага крызісу. Ліквідацыя Стаўкі Вярхоўнага Галоўнакамандуючага. Стварэнне Абласнога выканаўчага камітэта Саветаў рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласці і фронту (Аблвыканкамзаха), яго функцыі і дзейнасць. Асаблівасці грамадска-палітычнага жыцця пасля Лютаўскай рэвалюцыі. Актывізацыя дзейнасці палітычных арганізацый і партый, ажыўленне нацыянальнага руху на Беларусі, яго асаблівасці. Адносіны нацыянальных арганізацый да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Першы Усебеларускі з’езд і яго разгон. Выступленне Доўбар-Мусніцкага супраць Савецкай улады. Разрыў Германіяй дагавора аб перамір’і і пераход у наступленне. Брэсцкі мірны дагавор. Крыніцы і гістарыяграфія па праблеме.

Беларусь у гады замежнай інтэрвеніцыі і грамадзянскай вайны (сакавік 1918–1921 гг.). Самавызначэнне беларускага народа. Крыніцы і гістарыяграфія. Стварэнне БНР. Стаўленне Германіі да факта абвяшчэння БНР. Галоўная задача, якую ставіла Рада БНР, і немагчымасць яе вырашэння. Палітычны крызіс Рады БНР, прыняцце рашэння аб яе самароспуску. Барацьба з германскімі акупантамі. Ануляванне Брэсцкага міранага дагавора. Беларускае пытанне ў палітыцы бальшавікоў. I з’езд КП(б)Б і ўтварэнне Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь (ССРБ). Літоўска-Беларуская ССР (ЛітБел). Польшка-савецкая вайна. Акупацыя Польшчай часткі Беларусі. Змаганне супраць польскіх акупантаў. Другое абвяшчэнне ССРБ і дэкларацыя аб яе незалежнасці. Заключэнне Рыжскага міранага дагавора і падзел Беларусі. Трагічныя вынікі вайны. Крыніцы і гістарыяграфія па праблеме.

Савецкая Беларусь у 20-я гады XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія. Асаблівасці пасляваеннай сітуацыі ў Беларусі. Абвастрэнне гаспадарчага

крызісу. Увядзенне новай эканамічнай палітыкі. Аднаўленне сельскай гаспадаркі і прамысловасці. Развіццё кааперацыі і гандлю. Адносіны да прыватніка. Вынікі аднаўленчага перыяду. Непаслядоўнасць у ажыццяўленні НЭПа і перадумовы яго згортвання. Грамадска-палітычнае жыццё, яго адносная дэмакратызацыя. Вяртанне ўсходніх тэрыторый. Ажыўленне работы Саветаў. Дзейнасць рабоча-сялянскай інспекцыі. Партыя і прафсаюзы. Пагадненні паміж БССР, РСФСР і іншымі савецкімі рэспублікамі. Удзел БССР ва ўтварэнні Саюза ССР. Дагавор аб правах саюзных рэспублік. Канстытуцыя Беларускай ССР 1927 г. Палітыка беларусізацыі. Станаўленне нацыянальнай сістэмы адукацыі. Інстытут беларускай культуры. Палітызацыя культасветнай работы. Станаўленне вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай школы. Развіццё навукі, літаратуры і мастацтва. Распрацоўка беларускай навуковай тэрміналогіі. Кадровая палітыка. Крыніцы і гістарыяграфія па праблеме.

БССР у канцы 20-х – 30-я гады ХХ ст. Крыніцы і гістарыяграфія. Усталяванне адзінай дзяржаўнай уласнасці на сродкі вытворчасці. Згортванне НЭПа і пашырэнне каманднага кіравання гаспадаркай. Ажыццяўленне індустрыялізацыі: характар, дасягненні, выдаткі. Пачатак калектывізацыі. 1929 г. – “год вялікага пералому”. Наступленне на сялянства. Палітадзелы МТС. Вынікі калектывізацыі. Грамадска-палітычнае жыццё, яго бюракратызацыя. Палітычныя працэсы. Рэпрэсіі. Культурныя пераўтварэнні. Ліквідацыя масавай непісьменнасці. Пашырэнне школьнай адукацыі. Рэарганізацыя Інбелкульта ў Беларускаю акадэмію навук. Згортванне беларусізацыі. Рэформа беларускага правапісу. Барацьба з “нацдэмамі”. Першы з’езд пісьменнікаў БССР. Творчасць беларускіх пісьменнікаў у 30-я гады. Вядучыя тэмы выяўленчага мастацтва. Сацыяльная палітыка савецкай улады. Жыццё насельніцтва. Змены ў абліччы гарадоў.

Заходняя Беларусь пад уладай Польшчы. Крыніцы і гістарыяграфія. Становішча Заходняй Беларусі. Барацьба за нацыянальнае вызваленне і паляпшэнне ўмоў жыцця. Насаджэнне асадніцтва і паланізацыя. Стан сельскай гаспадаркі. Заняпад прамысловасці. Матэрыяльнае становішча працоўных мас. Партызанскі рух у першыя гады польскага панавання. Нацыянальна-вызваленчы рух. Дзейнасць палітычных партый і арганізацый. Беларуская сялянска-работніцкая грамада. КПЗБ. Супраціўленне наступленню польскай рэакцыі. Праблема стварэння адзінага антыфашысцкага фронту.

Ключавыя словы, паняцці: сацыялістычная рэвалюцыя, савецкая улада, саветы дэпутатаў, карнілаўшчына, рэвалюцыйны крызіс, Аблвыканкамзах, Брэсцкі мір, інтэрвенцыя, акупацыя, грамадзянская вайна, БНР, БССР, ЛітБел, СССР, Заходняя Беларусь, ваенны камунізм, новая эканамічная палітыка (НЭП), камандна-адміністрацыйная сістэма, кааперацыя, электрыфікацыя, калектывізацыя, індустрыялізацыя, машынатрактарныя станцыі, дваццаціпяцітысячнікі, культурная рэвалюцыя, беларусізацыя, Інбелкульт, рэпрэсіі, нацдэмы, санацыя, парцэляцыя, камасацыя, асадніцтва, Камуністычная партыя Заходняй

Беларусі, Таварыства Беларускай школы, Пасольскі клуб, Беларуская сялянска-работніцкая грамада.

Раздзел V

Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў

Пачатак Другой сусветнай вайны. Уключэнне Заходняй Беларусі ў склад БССР. Крыніцы і гістарыяграфія. Пакт Молатава-Рыбентропа і лёс Заходняй Беларусі. Пачатак Другой сусветнай вайны. Агрэсія нацысцкай Германіі супраць Польшчы. Уступленне савецкіх войскаў на тэрыторыю Заходняй Беларусі. Новы дагавор СССР з Германіяй. Перадача Вільні Літве. Устанаўленне савецкай улады ў Заходняй Беларусі. Гаспадарчыя і культурныя пераўтварэнні.

Акупацыя Беларусі. Крыніцы і гістарыяграфія. Нападзенне Германіі на СССР. Абарончыя баі Чырвонай Арміі на тэрыторыі Беларусі. Будаўніцтва абарончых аб'ектаў на ўсходзе Беларусі. Народнае апалчэнне. Вынікі двухмесячных баёў савецкіх войскаў у Беларусі. Акупацыйны апарат кіравання. Палітыка генацыду. Рэалізацыя плана “ОСТ”. Карныя экспедыцыі. Канцэнтрацыйныя лагеры і турмы. Гета. Вывоз насельніцтва на работу ў Германію. Калабарацыяністы.

Беларусь у барацьбе з нацысцкай Германіяй.

Крыніцы і гістарыяграфія. Першыя падпольныя камітэты і партызанскія атрады. Наладжванне дзейнасці арганізацый КП(б)Б ва ўмовах акупацыі. Развіццё партызанскага руху. Баявая дзейнасць партызанскіх фарміраванняў. Развіццё падпольнага руху. Антыфашысцкія патрыятычныя арганізацыі ў заходніх абласцях рэспублікі. Супраціўленне ў гета. Стварэнне і дзейнасць Беларускага штаба партызанскага руху (БШПР). Характар дзейнасці польскай Арміі Краёвай у Заходняй Беларусі, яе ўзаемаадносіны з савецкімі партызанамі. Дапамога савецкага тылу і мясцовага насельніцтва партызанам і падпольшчыкам. Інтэрнацыянальны характар барацьбы з захопнікамі. Страты, нанесеныя акупантам.

Вызваленне Беларусі, заканчэнне Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў. Крыніцы і гістарыяграфія. Пачатак вызвалення Беларусі. Сумесныя дзеянні партызан з часцямі Чырвонай Арміі. Беларуская наступальная аперацыя “Баграціён”. Вызваленне Мінска. Поўнае выгнанне нямецкіх войскаў з тэрыторыі БССР. Беларусы-франтавікі. Аднаўленчыя работы ў народнай гаспадарцы і культуры. Заканчэнне Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў. Уклад беларусаў у агульную барацьбу супраць германскіх захопнікаў. Страты Беларусі ў вайне.

Ключавыя словы, паняцці: пакт Молатава-Рыбентропа, Другая сусветная вайна, Вялікая айчынная вайна, фашызм, нацызм, абарончыя баі, народнае апалчэнне, генацыд, канцэнтрацыйны лагер, гета, калабарацыянізм, Генеральная акруга, Рух Супраціўлення, партызанскі рух, падпольная барацьба, антыфашысцкія патрыятычныя арганізацыі,

Цэнтральны штаб партызанскага руху, Беларускі штаб, рэйкавая вайна, Армія Краёва, нацыяналістычнае падполле, аперацыя “Баграціён”.

Раздзел VI

Беларусь у пасляваенны перыяд (другая палова 40-х – 80-я гг. XX ст.)

Пераход да мірнага жыцця (1945–1953 гг.). Пасляваеннае аднаўленне і развіццё Беларусі. Крыніцы і гістарыяграфія. Аднаўленне эканомікі і даваеннай мадэлі эканамічнага развіцця. Становішча народнай гаспадаркі ў першыя пасляваенныя гады. Прамысловасць, транспарт, сувязь. Асаблівасці аднаўленчага працэсу. Стварэнне ў рэспубліцы новых галін прамысловасці. Аднаўленне сельскагаспадарчай вытворчасці. Прымусовая калектывізацыя ў Заходняй Беларусі. Калгасна-саўгасная сістэма. Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё. Развіццё літаратуры, друку. Рэпрэсіі ў адносінах да рэпатрыяваных, былых ваеннапалонных, а таксама дзеячаў навукі і культуры, іншых грамадзян. Удзел БССР у заснаванні і дзейнасці ААН. Гандлёва-эканамічныя і культурныя сувязі рэспублікі з іншымі краінамі.

Беларусь у перыяд спробаў палітычных і эканамічных рэформаў і іх згортвання (1953–1985 гг.). Крыніцы і гістарыяграфія. Спробы лібералізацыі палітычнай сістэмы. Спыненне масавых рэпрэсій і пачатак рэабілітацыі іх ахвяраў. Змяненні ў жыццядзейнасці партыйнай арганізацыі, Саветаў, прафсаюзаў, камсамола рэспублікі. Асноўныя напрамкі і вынікі рэарганізацыі палітычнай сістэмы. Адноснасць, непаслядоўнасць і незавершанасць рэформаў. Формы праяўлення сацыяльнай актыўнасці працоўных. Рэформы ў эканоміцы і іх вынікі. Новы этап індустрыялізацыі рэспублікі. Рост прамысловай вытворчасці. Змены ў структуры прамысловасці. Павышэнне ўзроўню механізацыі і аўтаматызацыі вытворчасці. Пагаршэнне экалагічнага становішча. Развіццё сельскай гаспадаркі. Стварэнне сістэмы дапамогі калгасам і саўгасам, умацаванне іх матэрыяльна-тэхнічнай базы. Павелічэнне валавай прадукцыі сельскай гаспадаркі. Змены ў сацыяльнай структуры грамадства. Павышэнне прафесійнага і адукацыйнага ўзроўню працоўных. Паляпшэнне матэрыяльнага становішча насельніцтва. Рост нацыянальнага даходу і даходаў грамадзян – зароботнай платы, выплат і льгот з грамадскіх фондаў спажывання. Змены ў аплаце працы калгаснікаў. Увядзенне пенсійнага забеспячэння калгаснікаў. Паляпшэнне жыллёвых умоў, бытавога абслугоўвання насельніцтва.

Крызіс адміністрацыйна-каманднай сістэмы і спробы яе рэфарміравання. Крыніцы і гістарыяграфія. Дасягненні і распаўсюджанне застоўных з’яў у гаспадарцы. Прамысловае развіццё: здабыткі і цяжкасці. Пospехі і супярэчнасці аграрнай вытворчасці. Сацыяльнае становішча народа: планы і рэчаіснасць. Спробы новых падыходаў да сацыяльнай палітыкі. Нарастанне цяжкасцей у сацыяльнай сферы. Праблемы экалагічнага становішча. Здабыткі і праблемы ў развіцці адукацыі, навукі і культуры.

Рэформы ў сферы адукацыі, іх непаслядоўны характар. Курс на абнаўленне грамадства. Адсутнасць канцэпцыі пераўтварэнняў. Супярэчнасці індустрыяльнага развіцця. Праблемы аграпрамысловага комплексу. Чарнобыльская катастрофа. Жахлівыя вынікі аварыі. Пазіцыя ўладаў у рабоце па іх ліквідацыі. Рэзкае абвастрэнне экалагічнага становішча. Заняпад сацыяльнай сферы. Крызіснае становішча спажывецкага рынку. Праблемы жылля і сферы паслуг. Дэмакратызацыя грамадскага жыцця. Рост апазіцыйных рухаў. Вяртанне да шматпартыйнасці.

Культурнае жыццё рэспублікі. Крыніцы і гістарыяграфія. Формы і метады кіраўніцтва культурай. Увядзенне абавязковай 8-гадовай адукацыі. Развіццё сярэдняй, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі. Курс на ўмацаванне сувязі школы з жыццём. Важнейшыя дасягненні ў галіне навукі. Рост творчых саюзаў. Дасягненні ў развіцці беларускай літаратуры, тэатра, музычнага і выяўленчага мастацтваў. Масавая культура і самасвядомасць.

Ключавыя словы, паняцці: аднаўленчы перыяд, калгасна-саўгасная сістэма, рэпатрыяцыя, Арганізацыя аб'яднаных нацый, лібералізацыя, рэабілітацыя, палітычная сістэма, эканамічныя і палітычныя рэформы, механізацыя, матэрыяльна-тэхнічная база, аўтаматызацыя, экалагічнае становішча, нацыянальны даход, грамадскія фонды, творчыя саюзы, застоены перыяд.

Раздзел VII

Беларусь на сучасным этапе развіцця

Развіццё Рэспублікі Беларусь як незалежнай дзяржавы. Крыніцы і гістарыяграфія. Узмацненне руху за нацыянальнае адраджэнне і суверэнітэт Беларусі. Жнівеньскія падзеі 1991 г. Заканадаўчае афармленне дзяржаўнай незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Пагадненне ад 8 снежня 1991 г. аб стварэнні Садружнасці Незалежных Дзяржаў (СНД). Міжнароднае прызнанне Рэспублікі Беларусь. Увядзенне прэзідэнцкай формы кіравання краінай. Выбранне першага Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Рэферэндумы 1995, 1996, 2004 гг. Беларуская мадэль сацыяльна-эканамічнага развіцця. Знешняя палітыка Рэспублікі Беларусь.

Знешняя палітыка. Дыпламатычнае прызнанне Рэспублікі Беларусь. Статус без'ядзернай і нейтральнай дзяржавы. Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі краіны. Павышэнне актыўнасці Рэспублікі Беларусь у дзейнасці ААН і іншых міжнародных арганізацый. Стварэнне СНД, яе структура і дзейнасць.

Шматвектарнасць знешняй палітыкі рэспублікі. “Пояс дабрасуседства”. Узаемаадносіны з Расійскай Федэрацыяй краінамі СНД. Дагавор аб Саюзе Беларусі з Расіяй 1997 г. Дагавор аб стварэнні Саюзнай дзяржавы 1999 г. Стварэнне і дзейнасць ЕўрАзЭС. Мытны саюз. Стварэнне ЕЭС. Узаемаадносіны Беларусі з краінамі Лацінскай Амерыкі, Азіі.

Навука і культура. Крыніцы і гістарыяграфія. Уплыў дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця на актывізацыю духоўнага патэнцыялу рэспублікі. Прыняцце Закона аб адукацыі і Закона аб культуры 1991 г. Рэформа агульна-адукацыйнай школы, змены ў сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў у ВНУ. Інтэграцыя ў міжнародную навуковую супольнасць. Развіццё навукі ў вышэйшай школе. Новы этап у развіцці літаратуры, мастацтва: дасягненні, цяжкасці. Правядзенне музычных фестываляў. Пашырэнне нефармальных тэндэнцый у выяўленчым мастацтве. Спартыўныя дасягненні Рэспублікі Беларусь. Праблемы і перспектывы беларускага культурнага адраджэння.

Ключавыя словы, паняцці: крызіс камандна-адміністрацыйнай сістэмы, сацыяльная палітыка, перабудова, Чарнобыльская катастрофа, спажывецкі рынак, дэмакратызацыя, апазіцыя, шматпартыйнасць, суверэнітэт, незалежнасць, Садружнасць Незалежных Дзяржаў, саюзная дзяржава, прэзідэнцкая форма кіравання, нацыянальная сімволіка, рэферэндум, беларуская мадэль сацыяльна-эканамічнага развіцця, рыначныя адносіны, канфесіі, дэструктыўныя секты

ЭКЗАМЕНАЦЫЙНЫЯ ПЫТАННІ
да ўступнага іспыту па дысцыпліне “Гісторыя Беларусі”
(спецыяльнасць 1-21 80 15 Гісторыя,
дзённая форма навучання)

1. Першабытная эпоха на тэрыторыі Беларусі (100–35 тыс. г. да н.э. – VIII ст. н. э.).
2. Раннефеадальныя дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях (IX – першая палова XIII ст.).
3. Рэлігія і культура ў X – XIII стст.
4. Этнічныя працэсы на беларускіх землях.
5. Утварэнне і ўмацаванне Вялікага княства Літоўскага.
6. Дзяржаўны лад Вялікага княства Літоўскага.
7. Знешняя палітыка Вялікага княства Літоўскага.
8. Эканамічнае развіццё і сацыяльныя адносіны ў другой палове XIII – XVI стст.
9. Люблінская унія 1569 г.
10. Усталяванне фальваркава-паншчыннай сістэмы і прыгонніцтва на Беларусі.
11. Царква і рэлігія на Беларусі ў XIV – XVII стст.
12. Беларускае Адраджэнне.
13. Гарадское жыццё на беларускіх землях у XIV – XVIII стст.
14. Казацка-сялянскія рухі сярэдзіны XVII ст. і вайна Расіі з Рэччу Паспалітай 1654 – 1667 гг.
15. Эканамічны крызіс на беларускіх землях і спробы яго пераадолення (другая палова XVII – сярэдзіна XVIII стст.).
16. Культура Беларусі XVII – XVIII стст.
17. Палітычнае бязладдзе і аслабленне Рэчы Паспалітай у канцы XVII – XVIII ст. Падзелы Рэчы Паспалітай.
18. Палітычнае становішча беларускіх зямель у складзе Расійскай імперыі.
19. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у першай палове XIX ст. Крызіс феадальна-прыгонніцкай сістэмы.
20. Культура Беларусі ў першай палове XIX ст.
21. Буржуазныя рэформы і контррэформы. Асаблівасці палітыкі царызму ў Беларусі.
22. Развіццё капіталізму і фарміраванне класаў буржуазнага грамадства.
23. Вызваленчыя рухі (другая палова XIX – пачатак XX стст.).
24. Культура Беларусі ў другой палове XIX ст.
25. Нацыятворчыя працэсы ў Беларусі.
26. Беларусь на мяжы XIX – XX стст.
27. Рэвалюцыйныя падзеі 1905 – 1907 гг. у Беларусі.
28. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у пач. XX ст. Рэформы Сталыпіна.
29. Грамадскі рух у перыяд трэцячэрскага рэжыму.

30. Культура Беларусі ў пачатку XX ст.
31. Беларусь у гады Першай сусветнай вайны і Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г.
32. Палітычная сітуацыя на Беларусі пасля Лютаўскай рэвалюцыі. Устанаўленне Савецкай улады (сакавік 1917 – сакавік 1918 гг.).
33. Беларусь у гады замежнай інтэрвенцыі і грамадзянскай вайны (сакавік 1918 – 1921 гг.). Самавызначэнне беларускага народа.
34. Савецкая Беларусь у 20-я гады XX ст.
35. БССР у канцы 20-х – 30-я гады XX ст.
36. Заходняя Беларусь пад уладай Польшчы.
37. Пачатак Другой сусветнай вайны. Уключэнне Заходняй Беларусі ў склад БССР.
38. Акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Беларусь у барацьбе з нацысцкай Германіяй.
39. Партызанскі і падпольны рух на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.
40. Вызваленне Беларусі. Заканчэнне Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў.
41. Пераход да мірнага жыцця (1945 – 1953 гг.). Пасляваеннае аднаўленне і развіццё Беларусі.
42. Беларусь у перыяд спробаў палітычных і эканамічных рэформаў і іх згортвання (1953 – 1985 гг.)
43. Крызіс адміністрацыйна-каманднай сістэмы і спробы яе рэфарміравання.
44. Развіццё Рэспублікі Беларусь як незалежнай дзяржавы.
45. Знешнепалітычная дзейнасць Рэспублікі Беларусь: асноўныя прыярытэты і напрамкі.
46. Навука і культура Рэспублікі Беларусь (1991 – 2020 гг.).

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

1. Беларусы : у 8 т. / НАН Беларусі; Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ; Рэдкал. : Бандарчык В. К. [і інш.]. – Мінск : Бел. навука, 1995 – 2005. – 8 т.
2. Беларусь в годы Великой Отечественной войны. 1941 – 1945 гг. / А. А. Коваленя (руководитель авторского коллектива), А. М. Литвин, В. И. Кузьменко и др. – Минск : Белта, 2005. – 544 с.
3. Беларусь на мяжы тысячагоддзяў / І. М. Абрамаў [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2000. – 432 с.
4. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне. 1941–1945 гг.: Энцыкл. / Беларус. сав. энцыкл. ; Рэдкал. : І. П. Шамякін (гал. рэд.) і інш. – Мінск : БелСЭ, 1990. – 680 с.
5. Белоруссия в эпоху капитализма : в 3 т. / Сост. В. И. Мелешко, З. Е. Абезгауз [и др.]. – Минск : Наука и техника, 1983-1983. – 3 т.
6. Белоруссия в эпоху феодализма : в 4–х кн. / Ред. кол. А. И. Азаров [и др.]. – Минск : АН БССР, 1959–1972. – 4 кн.
7. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах: Са старажытных часоў да нашых дзён: вучэб. дапам. / А. Ф. Вішнеўскі, А. Я. Юхо. – Мінск, 1998. – 390 с.
8. Великая Отечественная война советского народа (в контексте Второй мировой войны) : учеб. пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / А. А. Коваленя [и др.]. – Минск : БГУ, 2004. – 279 с.
9. Вернигоров, В. И. Политические партии и общественные движения в России и Беларуси : вторая половина XIX – первая треть XX века : пособие / В. И. Вернигоров. – Минск : Амалфея, 2001. – 176 с.
10. Внешняя политика Республики Беларусь в 2000-е годы / Ю. И. Малевич [и др.] ; под ред. А.В. Шарапо. – Минск : БГУ, 2010. – 84 с.
11. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці: вучэбны дапаможнік для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / [І. А. Марзалюк і інш.]. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2022. – 447 с.
12. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці: [вучэбны дапаможнік для студэнтаў] / С. М. Цемушаў. - Мінск : Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы, 2023. – 71 с.
13. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XXI ст. : у 2 кн. / М. У. Смяховіч [і інш.] ; рэдкал.: А. А. Коваленя [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2011–2012.
14. Гісторыя Беларусі : вучэб. дап. для студ. ВНУ : у 2-х ч. / Я. К. Новік і інш; Рэдкал.: Я. К. Новік, Г. С. Марцэуль. – 2-выд. перапрац. і дап. – Мінск : Універсітэцкае, 2000. – 2 ч.
15. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / Рэд. кал. : М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экасперспектыва, 2000-2005. – 6 т.
16. Гісторыя Беларускай ССР : у 5 т. / рэдкал.: І. М. Ігнаценка [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1971–1975. – 5 т.

17. Доўнар–Запольскі, М. В. Гісторыя Беларусі / М. В. Доўнар–Запольскі. – Мінск : БелЭН, 1994. – 510 с.
18. Ермаловіч, М. І. Старажытная Беларусь : Віленскі перыяд / М. І. Ермаловіч. – Мінск : Бацькаўшчына, 1994. – 91 с.
19. Ермаловіч, М. І. Старажытная Беларусь : Новагародскі перыяд : Гістарычны нарыс / М. І. Ермаловіч. – 2-е выд. - Мінск : Маст. літ., 2001. – 366 с.
20. Ігнатоўскі, У. М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі / У. М. Ігнатоўскі. 5-е выд. – Мінск : Беларусь, 1991. – 188 с.
21. Краўцэвіч, А. К. Стварэнне Вялікага Княства Літоўскага / А. К. Краўцэвіч. – Мінск, 1998. – 165 с.
22. Круталевич, В. А. История Беларуси: становление национальной державности (1917-1922) / В. А. Круталевич. – 2 изд. – Минск : Право и экономика, 2003. – 592 с.
23. Ладысеў, У. Ф. Паміж Усходам і Захадам. Станаўленне дзяржаўнасці і тэрытарыяльнай цэласнасці Беларусі (1917–1939 гг.) / У. Ф. Ладысеў, П. І. Брыгадзін. – Мінск, 2003. – 264 с.
24. Михнюк, В. Н. Социалистические преобразования в западных областях БССР (сентябрь 1939–июнь 1941 гг.) : историографический очерк. – Минск : Изд-во БГУ, 1979. – 183 с.
25. Михнюк, В. Н. Становление и развитие исторической науки Советской Белоруссии (1919–1941 гг.). – Минск : Наука и техника, 1985. – 286 с.
26. Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапедычны даведнік. – Мінск : БелЭН, 1995. – 671 с.
27. Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. / Пад рэд. М.П. Касцюка [і інш.]. – Інстытут гісторыі НАН Беларусі. – Мінск : Беларусь, 1994-1995. – 2 ч.
28. Палітычныя партыі Беларусі : дапаможнік для вывучаючых гісторыю Беларусі / пад рэд. У. М. Якуніна [і інш.]. - Мінск : Перамога, 1994. – 262 с.
29. Политические партии : Беларусь и современный мир / М. Ф. Чудаков [и др.]. – 2-е изд. – Минск : Тесей, 2005. – 416 с.
30. Сагановіч, Г. Невядомая вайна: 1654–1667 / Г. Сагановіч. – Мінск, 1995. – 305 с.
31. Снапковский, В. Е. Путь Беларуси в ООН : 1944–1945 гг. / В. Е. Снапковский. – Минск, 1994. – 285 с.
32. Снапкоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў фак. міжнар. адносін : У 2 ч. / У. Е. Снапкоўскі. – Мінск : БДУ, 2003. – Ч. 1. Ад пачатку дзяржаўнасці да канца XVIII ст. – 303 с.
33. Снапкоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў фак. міжнар. адносін : У 2 ч. / У. Е. Снапкоўскі. – Мінск : БДУ, 2004. – Ч. 2. Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – 303 с.
34. Снапкоўскі, У. Е. Знешняя палітыка Рэспублікі Беларусь: курс лекцый / У.Е. Снапкоўскі. – Мінск : БДУ, 2007. – 183 с.
35. Снапкоўскі, У. Е. Знешнепалітычная дзейнасць Беларусі ў 1944–1953 гг. / У. Е. Снапкоўскі. – Мінск, 1997. – 295 с.

36. Тарасаў, К. Памяць пра легенды / К. Тарасаў. – 2-е выд. – Мінск : Полымя, 1993. – 270 с.
37. Трещенок, Я. И. История Беларуси : в 2 ч. : учеб. пособие для студентов высш. учеб. завед / Я.И. Трещенок; науч. ред. М. И. Матюшевская. – 2-е изд. – Могилев : МГУ им. А.А. Кулешова, 2004 – 2 ч.
38. Улахович, В. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Улахович. – Минск : Харвест, 2009. – 352 с.
39. Хомич, С. Н. Территория и государственные границы Беларуси в XX веке: от незавершенной этнической самоидентификации и внешнеполитического произвола к современному status quo / С. Н. Хомич. – Минск : Экономпресс, 2011. – 416 с.
40. Чаропка, В. Імя ў летапісе / В. Чаропка. – Мінск, 1994. – 430 с.
41. Чаропка, В. Уладары Вялікага княства / В. Чаропка. – Мінск, 1996. – 395 с.
42. Часноўскі, М.Э. Гісторыя знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь : вучэб. дапам. для студ. спецыяльнасцей «Гісторыя», «Гісторыя. Дадатковая спецыяльнасць», «Міжнародныя адносіны», «Лінгвакраіназнаўства», «Міжнароднае права», «Сусветная эканоміка» вышэйшых навучальных устаноў / М.Э. Часноўскі. – Брэст : БрДУ, 2008. – 166 с.
43. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. / Беларус. энцыкл.; Рэдкал.: Г.П. Пашкоў (галоўны рэд.) [і інш]. – Мінск : БелЭн, 1993 - 2003. – 6 т.
44. Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : дапаможнік : у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск : РИВШ БГУ, 2000-2003. – 2 ч.

КРЫТЭРЫ І АДЗНАКІ ЎСТУПНАГА ІСПЫТУ ПА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

Адзнака 10 (дзесяць) Пры сістэматызаваных, глыбокіх, поўных ведах па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы. Поўным і глыбокім веданні асноўнай і дадатковай літаратуры па вучэбнай дысцыпліне. Веданні асноўных канцэпцый метадалогіі гістарычнай думкі. Вызначэнні прычынна-выніковых сувязей, заканамернасцей метадалогіі гістарычнай думкі, абагульненні вучэбнага матэрыялу, уменні рабіць абгрунтаваныя высновы. Вычарпальнае дакладнае вызначэнне паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, уменне эфектыўна іх выкарыстоўваць пры выкладанні матэрыялу. Вызначэнне ролі асобы ў метадалогіі гістарычнай думкі. Стылістычна граматычнае, лагічнае, паслядоўнае правільнае выкладанне адказу на пастаўленае пытанне. Уменне даваць крытычную ацэнку тэорыям, канцэпцыям метадалогіі гістарычнай думкі, выкарыстоўваць навуковыя дасягненні іншых дысцыплін.

Адзнака 9 (дзевяць) Пры сістэматызаваных, глыбокіх, поўных ведах па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы. Поўным і глыбокім веданні асноўнай і дадатковай літаратуры па вучэбнай дысцыпліне. Веданні асноўных канцэпцый метадалогіі гістарычнай думкі. Вызначэнні прычынна-выніковых сувязей, заканамернасцей метадалогіі гістарычнай думкі, абагульненні вучэбнага матэрыялу, уменні рабіць абгрунтаваныя высновы. Дакладнае вызначэнне паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, уменне эфектыўна іх выкарыстоўваць пры выкладанні матэрыялу. Суаднясенне канкрэтных падзей метадалогіі гістарычнай думкі з сусветным працэсам. Стылістычна граматычнае, лагічнае, паслядоўнае правільнае выкладанне адказу на пастаўленае пытанне.

Адзнака 8 (восем) Пры сістэматызаваных, глыбокіх, поўных ведах па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы. Веданні асноўнай і дадатковай літаратуры па вучэбнай дысцыпліне. Веданні асноўных канцэпцый метадалогіі гістарычнай думкі. Вызначэнні прычынна-выніковых сувязей, заканамернасцей метадалогіі гістарычнай думкі, абагульненні вучэбнага матэрыялу, уменні рабіць абгрунтаваныя высновы. Дакладнае вызначэнне паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, уменне эфектыўна іх выкарыстоўваць пры выкладанні матэрыялу. Стылістычна граматычнае, лагічнае правільнае выкладанне адказу на пастаўленае пытанне. Аднак нязначныя хібы пры вызначэнні паняццяў, тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі (пры вусным адказе выпраўляюцца самастойна).

Адзнака 7 (сем) Пры сістэматызаваных, глыбокіх, поўных ведах па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы. Веданні асноўнай і дадатковай літаратуры па вучэбнай дысцыпліне. Вызначэнні прычынна-выніковых сувязей, заканамернасцей метадалогіі гістарычнай думкі, абагульненні вучэбнага матэрыялу, уменні рабіць абгрунтаваныя высновы. Дакладнае вызначэнне паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, уменне эфектыўна іх выкарыстоўваць пры выкладанні матэрыялу. Стылістычна

граматнае, лагічнае правільнае выкладанне адказу на пастаўленае пытанне. Аднак хібы пры вызначэнні паняццяў, тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі (пры вусным адказе выпраўляюцца самастойна).

Адзнака 6 (шэсць) Пры дастаткова поўных і сістэматызаваных ведах па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы. Веданні літаратуры па вучэбнай дысцыпліне. Вызначэнні прычынна-выніковых сувязей, уменні рабіць абгрунтаваныя высновы. Вызначэнне паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, уменне іх выкарыстоўваць пры выкладанні матэрыялу.

Стылістычна граматычна, лагічнае правільнае выкладанне адказу на пастаўленае пытанне. Аднак нязначныя памылкі пры вызначэнні паняццяў, тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі (пры вусным адказе выпраўляюцца самастойна).

Адзнака 5 (пяць) Пры дастатковых ведах па асноўных раздзелах вучэбнай праграмы. Веданні часткі літаратуры па вучэбнай дысцыпліне. Вызначэнні прычынна-выніковых сувязей, уменні рабіць высновы. Вызначэнне паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, уменне выкарыстоўваць асноўную навуковую тэрміналогію пад кіраўніцтвам выкладчыка. Стылістычна граматычна, лагічнае правільнае выкладанне адказу на пастаўленае пытанне. Аднак істотныя хібы і памылкі па некаторых раздзелах праграмы (пры вусным экзамене выпраўляюцца самастойна), недастаткова поўна раскрыты палажэнні праграмы.

Адзнака 4 (чатыры) Пры дастатковых ведах па асноўных раздзелах вучэбнай праграмы. Вызначэнні прычынна-выніковых сувязей, уменні рабіць высновы. Вызначэнне паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, уменне выкарыстоўваць асноўную навуковую тэрміналогію (пры вусным адказе – пад кіраўніцтвам выкладчыка). Аднак істотныя хібы пры адказах на асобныя пытанні, істотныя памылкі (якія пры вусным адказе не выпраўляюцца пад кіраўніцтвам выкладчыка), недастаткова поўна раскрыты палажэнні праграмы, недастаткова стылістычна граматычна, з парушэннем лагічнай паслядоўнасці выкладанне матэрыялу.

Адзнака 3 (тры) Недастатковы аб'ём ведаў па раздзелах вучэбнай праграмы. Істотныя памылкі, якія не выпраўляюцца пад кіраўніцтвам выкладчыка, не раскрыты палажэнні праграмы, незадавальняючы (нізкі) ўзровень культуры выканання задання. Няўменне выкарыстання паняццяў і тэрмінаў метадалогіі гістарычнай думкі, слабае валоданне тэрміналогіяй, недастаткова стылістычна граматычна, з адсутнасцю лагічнай асялядоўнасці выкладанне матэрыялу.

Адзнака 2 (два) Фрагментарныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы. Адсутнасць ведання асноўнай вучэбнай літаратуры. Грубыя памылкі, няведанне асноўных паняццяў метадалогіі гістарычнай думкі, няўменне выкарыстоўваць асноўную тэрміналогію. Поўнасцю не аскрыты палажэнні праграмы.

Адзнака 1 (адзін) Адсутнасць ведаў ці адмаўленне ад адказу. Адсутнасць навукаў і ўменняў.